

Ünnepi beszéd az Operaházban az 1848-49. évi forradalom és szabadságharc nemzeti ünnepén

Budapest, 2006. március 15.

Tisztelt Ünneplők! Hölgyeim és Uraim!

Március 15-e az az ünnep, amelyet a magyar nemzet alkotott meg magának. Előbb volt pirosbetűs ünnep az emberek szívében, mint a naptárban, és kitüntetett szerepét azóta is megőrizte: március 15-ét ugyanis mindig tiszta szívvel, fenntartások nélkül lehet ünnepelni. Sőt mércéje lett a hivatalos ünnepek hitelességének. A magyar népben élő március tizenötödikéhez mérve rögtön kiderül, mikor cseng hamisan az állami rendezvény. E napon az érzelmek, a hazaszeretet, a hazafiság megvallása szép és helyénvaló, az ünnep kisajátítására való törekvés viszont méltatlan. Március 15-e, a forradalom tiszta, ifjú lendülete, ez a tavaszi szabadság-ünnep, nemzedékek nevelője volt, és az is marad. Már a kisgyerekek lelkébe bevésődnek ama nap eseményei, a márciusi ifjak tettei, a 12 pont kinyomtatása. Annak idején azért szerettem különösen iskolámat, a pécsi Mátyás király utcai általános iskolát, mert az udvarra levezető lépcső és mellvédjei a Nemzeti Múzeuméra emlékeztettek, és valóban, március 15-én onnan szavalta osztálytársunk a Nemzeti Dalt. És ezt az élményt nem tudta elrontani még az sem, hogy 1952-t vagy 53-at írtunk.

Hányszor visszatért és megéledt ez a nemzet lelkében meggyökerezett kép és magatartás-minta, amikor ismét eljöttek a szabadság nagy pillanatai! Emlékezzünk az ifjú Sinkovits Imrére, aki 1956. október 23-án a Petőfi szobor talapzatáról mondta el a Nemzeti Dalt, és ahogy azután országszerte a forradalom nyitányaként mindenhol elszavalták! És emlékezzünk 1989-nek a felszabadulás érzésétől mámoros március tizenötödikéjére, amikor Cserhalmi György a jelképesen elfoglalt Magyar Televízió lépcsőjéről kiáltotta ki tizenhárom pontban, hogy mit kíván a magyar nemzet! 1848 ereje mutatkozik meg a megismétlődő történetekben; ahogy a sajtószabadság kivívásáért a márciusi ifjak Landerer és Heckenast nyomdájához mentek, úgy 56 fiataljai a Magyar Rádióhoz, az 1989-esek pedig a Magyar Televízióhoz. Ugyanígy a 48-as követeléseket 1956-ban és 1989-ben a 12 pont mintájára pontokban megfogalmazva, ugyan aktualizálva, de lényegében azonosan fenntartották: kívánjuk a sajtó szabadságát; nemzeti, felelős kormányt; idegen katonák távozását; közteherviselést; a politikai foglyok szabadon bocsátását! A párhuzamok folytatódtak az 1956-os forradalmat követő szabadságharcban, annak eltiprásában és a kegyetlen megtorlásban is. 1848 és 1956 immár elválaszthatatlanul összeforrt; örökségét a Kádár korszakban a hetvenes évektől a Petőfi szobornál minden március 15-én összegyűlő fiatalok őrizték. Szétkergették őket, de igazságukat nem tudta túlharsogni az úgynevezett forradalmi ifjúsági napok hazugsága.

1989/90-ben átértük a reményt, hogy 48 történetének csak a jobbik fele ismétlődik meg. 1848 óta nem történt meg, hogy ennyire rövid idő alatt, véráldozat nélkül, ilyen gyökeres, a hon minden polgárát érintő változások menjenek végbe. Ahogy 48-ban a pesti forradalommal egy időben Pozsonyban hajóra szállt az Országgyűlés küldöttsége, hogy a rendszert alapjában megváltoztató törvényeket Bécsbe vigye, úgy a Kerekasztal is új alkotmányt dolgozott ki Magyarországnak. Még a nemzetközi kontextus is hasonló volt. Annak idején minden kortárs azt hangsúlyozta – hogy Kossuth Pest vármegyének írt követi jelentését idézzem – „Európa népei a szabadság által egybeolvadtak”. A mi rendszerváltásunk is a volt kommunista országokon végigsöprő hullám része volt. De 1990 után nem következett leverés és elnyomás.

Akkor most megvalósult minden? Eddig mindegyik rendszer 48 örökösének mondta magát – most végre, először állíthatjuk-e, hogy ez igaz?

A válaszhoz fel kell idézni, mi volt 1848 lényege. A szabadság, mint mindennek az alapja. Ez legelőször is az állampolgári jogegyenlőséget jelentette, vagyis azt, hogy egyenlő jogú polgárok alkotják a nemzetet; amely a hazában lakik. Az egyenlő jogok között ott találjuk a szabadság biztosítékait, a szabadságjogokat, továbbá a szuverenitás intézményeit, amelyeket a magyar nemzet kívánt. A haza pedig független ország. 1848-ban Pesten és Pozsonyban akarták a haza, a nemzet és a szabadság egységét, s úgy gondolták, hogy ez létrejött. Azóta nem lehet a nemzetről és a szabadságról 48 szavai és jelképei nélkül beszélni. 1989/90-ben is 1848 célkitűzései vezettek minket, és ha törvényeinket nézzük, ha intézményeinkre tekintünk, úgy tűnik, mindez megvalósult 1990-ben is. De valóban így van ez?

Van egy ellentmondás, amely már március szereplőit is nyugtalanította. 1848 dicsőségesen létrehozta az egységes politikai nemzetet. A jogegyenlőséggel az ország összes lakosa, nemzeti vagy nyelvi megkülönböztetés nélkül – hogy a 19. század közjogi nyelvét használjam – a Szent Korona tagja lett. Haza és nemzet egységének ez a konstrukciója azonban összeroppant egy másik nemzetalkotó igény súlya alatt. A reformkorban ugyanis a nyelvújítás egy másfajta nemzetfogalmat táplált és növesztett: a nemzetét, amely nyelvében él. Ennek mondáit és népköltészetét gyűjtötték, ennek eredetmítoszait foglalták költeményekbe. A politikai nemzet és a – modern szóval – kulturális nemzet nem esett egybe, a Magyar Királyság népességének kevesebb mint a fele volt magyar anyanyelvű. Kossuthék eleinte az európai szabadság egyesítő erejében bíztak, és abban, hogy „van egy alap, ... az alkotmányos szabadság, amely a különböző nyelvű népfajokat a polgári közös nemzetiségben egymás között egyesítheti. ... Isten világosítson fel bennünket, hogy az egyezés által erősek lehessünk”. [– írta Kossuth.] A nemzetiségi ellentétek azonban azonnal kirobbantak, s mivel senki nem tudott megoldást, végül ez is hozzájárult Trianonhoz.

Hol ünnepelnek ma? Hol énekelték ma a Himnuszt, hol szavalták a Nemzeti Dalt? Szívet melengető érzés, hogy szerte a Kárpát-medencében! Aki március 15-ét megünnepli, a magyar nemzet része, akárhol is él.

Március 15-e a magyar önazonosság ünnepe is. S bár 1848-ban és a következő időkben mégsem sikerült a nemzet, a haza és szabadság fogalmát összhangba hozni, ha 48 örököseinek tartjuk magunkat, ezt a bevégezetlen feladatot a mai kor kínálja lehetőségek között teljesíteni kell, feloldva azt az ellentmondást, amely annyi történelmi kudarcot okozott. Az egységes polgári szabadságra építhetünk, és egyben megmaradhatunk a magyar nemzet nyelvi, kulturális, történelmi identitása és összetartozása alapján. Az egységes szabadság ma sokkal tágabb, mint amikor a nemzetállamok alapításához vezetett. Ma a jogállamiságot, az európai normákat jelenti, beleértve az autonómia különböző formáit, amelyekkel a kulturális nemzet élhet. Kidolgozott, világos, a nemzet minden része által elhatározott, és hosszú távon következetesen érvényesített politikára van szükség. Ezt megalkotni és követni valóban márciusához méltó feladat.

Itt az idő! De ezt most is úgy értsük, ha nem most, lehet hogy soha! Megváltoztak az idők, s egyetlen esélyünk, ha a további változásoknak elébe megyünk. Tiszteletben tartjuk a sokat szenvedett és áldozatos idősebb nemzedékek érzelmeit, de a határon túli magyarokra vonatkozó politikát alapvetően újra kell gondolni. Például abból kellene kiindulni, hogyan gondolkodnak azok a határon túli fiatalok, akik már a rendszerváltások után nőttek fel. Miért és hogyan akarnak ők magyarok maradni? Mit, mi újat várnak az anyaországtól a hagyományos segélyezés helyett vagy mellett? Szakszerűen, pontosan ismernünk kellene, milyenek, s mennyire különböznek a határon túli magyar társadalmak, létszámban, gazdasági és szellemi erőben, szervezettségben! Van, ahol egyetem kell, s van, ahol elemi iskolát kell kiharcolni. Nincs egységes megoldás. Kell egységes érzelem: elszántság és együvé tartozás, de mindenütt más-más tettekre van szükség. A határon túli magyarságnak gazdasági erőre, értelmiségre, kulturális és politikai intézményekre van szüksége ahhoz, hogy fennmaradjon. S bár itthon szeretnek tömbmagyarságban gondolkodni, a jövő érdekében nagyon figyeljünk a szórványban élők igényeire! A nagy, mindig is vegyes lakosságú területek a megmaradás iskolái voltak és maradnak, de az együttélésé is. S az együttélést, az együttélés szellemét a szomszéd nemzetekkel szintén meg kellene kísérelnünk megújítani.

Az újrakezdés érdekében én meg fogom tenni mindazt, amit a köztársasági elnök megtehet.

S végül egy szót a szabadságról. A 48-as törvények örök forrása maradnak a népképviselői rendszernek és a jogilag biztosított szabadságnak. A jogállamban március él tovább. A felelős magyar minisztérium, azaz az országgyűlésnek felelős kormány, maradt a mintája a rendszerváltásban meghozott alkotmánynak is.

1848 szabadságjogainak van egy másik nagy tanulsága is. Akkor, mint mondták is, csak a legszükségesebb jogokat foglalták törvénybe, köztük mindenek előtt a sajtószabadságot. A többi későbbi intézkedésre hagyták. Később is csak kevés jogszabály született a szabadságjogokról. S mégis, volt a 19. század végén és a 20. elején egy korszak, amikor a szabadságjogok szellemének tisztelete elég volt ahhoz, hogy a

szabadságok a kor legjobb színvonalán érvényesüljenek – pusztán „az általánosan elterjedt közfelfogás”, „államéletünk általános iránya” alapján. Azóta nagyon eljogiasodott a világ. Alkotmányok részletezik, újabb és újabb nemzetközi egyezmények, karták, rendes-, alkotmány- és nemzetközi bíróságok vigyázzák a sokasodó emberi jogokat. S ügyelnünk kell arra, hogy ebben az elaprózódásban a technikai finomságok között még megtaláljuk a szabadságjogok lelkét. Tudjuk, a betű öl; a lélek az, ami megelevenít. A szabadságjogok mindenekelőtt értékek; az alkotmányos, szabad államnak értékrendje van, azon alapul. Március 15-ére emlékezve jusson eszünkbe, hogy a szabadság mekkora érték, hogy nem mondhatunk le róla, akármilyen fenyegetések érik mindennapi életünket. A szabadságot a biztonsággal összhangba kell hozni, de nem szabad feláldozni a remélt biztonságért. A pesti forradalom zúgása mellett halljuk meg az 1848-as törvények üzenetét! Ez az, ami máig hat. Ez a szellem éltesse ünneplő Magyarországot!

Üzenet a Határon Túli Magyar Színházak XVIII. Fesztiváljának rendezvénysorozatára

2006. június 22.

A nemzeti összetartozás erősítése elnöki tevékenységem egyik, alkotmányban külön rögzített sarokpontja. Meggyőződésem, hogy a határon túli magyarsággal kapcsolatos nemzetpolitika újragondolása elodázhatatlan.

A határon túli magyarságnak gazdasági erőre, de ugyanakkor értelmiségre, kulturális és politikai intézményekre is szüksége van ahhoz, hogy fennmaradjon.

Ezért különösen fontos minden olyan önszervező kezdeményezés, amely segít, ösztönöz és fórumot biztosít a határon túli és az anyaországi kultúra birtokbavételére. A színház pedig nemcsak közvetlen, de átélhető kapcsolatot is teremt a klasszikus és kortárs kultúrához és eszmevilághoz.

A Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválja a magyar önazonosság ünnepe, amelynek tíz napja alatt – immár tizennyolcadik alkalommal, évről évre visszatérően – jelenvalóvá és átélhetővé válik a magyar kultúra közössége.

Nem lehet ugyanakkor eléggé hangsúlyozni, hogy a magyar nyelv ismerete és használata önmagában nem biztosít igazi nemzettudatot. Ahhoz a nemzeti műveltség ismerete és az azzal való azonosulás is hozzátartozik. Ez pedig a magyarság őrzésén kívül magában hordozza a kulturális nyitottságot is.

Ezért külön öröm, hogy a Fesztiválon résztvevő – négy szomszédos ország – 16 színtársulata nem elégszik meg a hagyományörzés missziójával. A folyamatosan bővülő programban a kisebbségi sors bemutatása mellett mindinkább hangsúlyt kap a művészi kifejezőmód igényessége és sokfélesége. Ezt a rendezvénysorozatot kísérő töretlen szakmai és közönségsiker is visszaigazolja.

S talán ez a legfontosabb. A Fesztivál képes felmutatni, hogy a napi gondokon túl van egy más minőség, egy emelkedett kulturális igény a határon túli magyarok mindennapjaiban, ahová, mint egy valódi ünnepbe, tíz napra mi, az anyaországban élők is bepillantást nyerünk.

Engedjük hatni ezt a minőséget, töltse be hivatását a Fesztivál! Köszönet illeti a rendezőket és a házigazda Kisvárdai lakóit, hogy 1989 óta otthont adnak a művészeknek és a művészetnek. Mert minden külső nehézség ellenére bőségesen árad a művészet, és létezik, él a kulturális közösség.

Beszéd Debrecenben, a VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus megnyitó ünnepségén

Debrecen, 2006. augusztus 22.

Tisztelt Elnök Úr, tisztelt Konferencia!

Az Akadémia Országház utca 30. alatti épületének kapuját az ott elhelyezett intézetek kőbe vésett névtáblái keretezték. A múlt század hetvenes-nyolcvanas évei fordulóján ott dolgoztam, s naponta szembetalálkoztam a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság nevével. Hamar elintéztem magamban, hogy a nyelvészeknek nemzetközi társaságuk is van, s ezt – a mi germanistáinkra, polonistáinkra stb. gondolva – helyesnek is éreztem. Azután beültem a Jogtudományi Intézet könyvtárába, amelyről persze tudtuk, hogy a Teleki Intézet könyvtárát örökölte, s azt is tudtuk, milyen szerepe volt ennek az intézetnek a kisebbség-kutatásban. Azt azonban nem tudtam, hogy mindkét esetben a hungarológiával volt szerencsém találkozni.

Most, erre a konferenciára készülve ismertem meg a hungarológia történetét, intézményrendszerét, s mindenek előtt az önmeghatározása körüli küzdelmet. Ennyire laikusként talán nem is lett volna szabad elvállalnom, hogy szólok a konferenciához – mint ahogy nem is merészelnék egy orvosi konferencián, vagy a fizikusok gyűlésén formális üdvözlő szavaknál többet mondani. A magyarságtudomány azonban magát eleve „komplexnek”, „multidiszciplinárisnak” tartja. Legalábbis egyik vetületében – ti. a magyar művelője számára – az önismeret eszköze is. Sőt, igényt formál arra, hogy a magyarság „sorskérdéseit” közvetlenül tudománya tárgyává tegye. Ekkor pedig érezhetem úgy, hogy a sok közül az egyik diszciplína művelőjeként közöm lehet a magyarságtudományhoz, s legalább azt megpróbálhatom megérteni, hogyan lesz például a jogtudományból – ami mégiscsak egy „kemény” társadalomtudomány –, vagy például a politikatörténetből hungarológia. Hiszen nyilván minden résztvevő szaktudománynak meg kell tartania a saját módszertanát, s tiszteletben kell tartania a saját határait. Sőt, ha jól értem, ez az elsődleges feyelem garantálja, hogy a magyarságtudomány a tudományos diskurzus tárgya lehet. S ez egyben a nyitottságot is jelenti: az alapvető kérdésekhez az is hozzászólhat, akinek mindez szubjektíve nem „sorskérdés”, hanem szenttelen vizsgálódás tárgya és szakmai teljesítmény.

Másrészt a magyarságtudományhoz – ha nem is szakszerű műveléséhez, de eredményeihez – köze lehet mindenkinek, akit foglalkoztat, hogy „mi a magyar”. Végül is ezért volt izgalmas számunkra fiatal korunkban Fülep Lajost olvasni arról, hogy mitől vagy miért „magyar” egy szobor vagy egy épület. S ezért érdekes mindmáig, hogy például Bartókot tud-e hitelesen előadni olyan muzsikus, akinek nem magyar a kultúrája. S itt nemcsak a zenei otthonosságra gondolok – hogy ti. a magyar fül hogyan ismeri fel Bertók

zenéjében a „magyar” elemeket – hanem egy sokkal tágabb, nem is minden elemében tudatosult háttértudásra a magyar történelemről, magyar kultúráról, Bartók korának Magyarországról, arról, ami azóta történt történelmünkben és a magyar zenében.

Mindezt meggondolva számomra úgy vált érthetővé a hungarológia jellege, vagyis „komplex” volta, hogy az egyes szaktudomány ebben a közegben a többi szigorú szaktudománnyal érintkezve döntő szempontokat nyerhet ahhoz, hogy stratégiát alkosson magának olyan kérdésekben, amelyek a magyarság szempontjából lényegesek. Persze annak az azonosítása is, hogy mely kérdések ilyenek, s hogy a „magyarság” hogyan értelmezendő, szintén a hungarológia segítségére szorulhat.

Ily módon igyekeztem tehát képet alkotni magamnak a magyarságtudomány feladatáról. Erről éppen a szakmabelieknek beszámolni az bátorít fel, hogy e tudomány hasznáról tanúskodhatok. Nekem mint jogásznak, és most, s még évekig politikai feladatokat ellátó jogtudósnak, igenis segítségemre lehet a hungarológia komplex megközelítés-módja, ha például az Európai Unióban játszott, vagy igényelt szerepünket kell meghatároznom. Talán még fontosabb ez a segítség ahhoz, hogy hogyan járuljak hozzá a nemzet-stratégia kidolgozásához. Hiszen éppen most van szükség és esély e stratégia újradefiniálásra és a változásra. Nagyon messze vinne, s ez nem is megfelelő alkalom a kérdés kifejtésére. A konferencia témájánál maradva inkább egy példát mondok. Megerősítést kapok abból a szemléletből, amelyet az első plenáris előadás képvisel, amikor Barna Gábor a nemzeti kultúra és a magyar identitás megszerkesztéséről beszél. S ez egyúttal a hiányolt vagy óhajtott európai identitás esélyével, és az ahhoz való viszonyunkkal is összefügg – hiszen ezt is sürgősen meg kellene szerkeszteni. Nem kevésbé fontos a hungarológia tanúsága arról, hogy a nemzeti identitás, és maga a magyarságtudomány is mennyire változó. A rendszerváltás alapvető változás volt; mindig hangsúlyozni kell a diszkontinuitást az előző rendszerrel. Ezért önképünk is újra-definiálást követelt. Ennek csupán egy aspektusa a normatív, ti. az alkotmányban meghatározott nemzet-fogalom. Ezzel összefüggésben az esetleges itthoni alkotmánymódosítás, de mindenek előtt a külföldi tárgyalások számára, azaz Magyarország és a magyarság helyzetének megértésére a világban, a kultúrnemzet fogalmát képviselem. Így lehet megértetni, miért nem hagyhatja figyelmen kívül a magyar külpolitika a határon túli magyarságot, pontosabban a magyarság egységét.

A hungarológia önmagáról alkotott képe, céljai és feladatai természetesen az adott korszak jellegzetes vonásait adták vissza. Azok a témák, amelyeket ez a kongresszus választott, az utókor szemében napjaink lenyomata lesznek. Meg fogják ítélni, valóban a jövő számára döntő problémákat tűztük-e napirendre.

A magunk szemszögéből tehát jogosan beszélhetünk a magyarságtudomány tárgyaként sorskérdésekről és önismeretről. De nekem az Országház utcai táblán már annak idején is az tetszett, hogy a magyar filológiának, értsem most már: a magyarságtudományak nemzetközi társasága van, tehát nemcsak

magyarok művelik. Már születésekor németül beszélt – ugyebár Gragger Róbert korában a német volt a nemzetközi tudomány nyelve. Ebből a szempontból némi csalódást okoz, hogy a hat plenáris előadó közt csak egy külföldi van, s a 26 szimpóziumból szintén csak egy nyugszik nem magyar előadáson. Pedig a hungarológia kezdeteitől fogva kifelé is orientálódik. Alapfeladata volt a tágan értelmezett magyar kultúra bemutatása külföldön. Nemzetközi jelenlétének intézményei – a magyar intézetek, a Collegiumok, a magyar tanszékek, lektorátusok – ezt is szolgálják. A magyar nyelv idegen nyelvként való tanítása is ide tartozik, hiszen alapfeltétele annak, hogy valaki a magyar irodalmat, kultúrát, és magát a nyelvet tanulmányozhassa. Új jelenség – az európai, sőt globális gazdasági közösség hatásaként –, hogy egyszerűen gyakorlati okból, üzleti vagy igazgatási használatra is tanulnak magyarul.

Ez a reprezentáció, és a magyar nyelv és kultúra hozzá tartozó terjesztése a hungarológia számára módszertani és szervezési feladatokat tűz ki. De az alapkérdés – amit én a szorosabban vett hungarológia territóriumának tartok –, megmondani, hogy mi az a kép, amit nekünk közvetítenünk kell, amiben meg tudunk mutatkozni a világnak. Ennek a képnek a minőségéhez, a tudományos megalapozottságához nagy segítséget nyújt, ha az érintetteken, vagyis a magyarokon kívül olyan emberek is művelik a magyarságtudományt, akiknek az nem a saját „sorskérdéseiket” veti fel.

Ők hozzák a náluk otthonos módszereket, hozhatnak tárgyilagosságot, és hozzák persze a saját előítéleteiket is. Nekünk mindezzel számolnunk kell, ha a hungarológia valóban stratégiát akar adni az egyes szaktudományoknak.

Vajon mennyi személyes érintettség szükséges, és mennyi engedhető meg a hungarológiában? Németországban az újraegyesítés előtt több kelet-európai, balkáni, délkelet-európai és hasonló intézet működött, s ezekben számos kelet-európai dolgozott. De soha nem engedték meg nekik, hogy saját országukkal foglalkozzanak. Egy magyar mindig csak valamely más ország referense lehetett, Magyarországot pedig csakis nem-magyarok kutathatták. Én nem osztom ezt a végletesen objektivitásra törő szemléletet. Hasonló a helyzet, mint a korábban említett példánál arról, vajon Bartókot csak magyar muzikus interpretálhat-e hitelesen. Háttér-tudásunk és érintettségünk nyilvánvalóan más minőségre vezet, de mint szintén fent mondtam, a magyarok és a nem-magyarok által művelt hungarológia szerencsésen kiegészíti egymást.

Van azonban egy olyan szegmense a hungarológiának, ahol a tudós személye és a hely, ahol működik, különösen fontos. A határon túli magyarlakta területekre gondolok, s a hungarológia itteni jelentőségére. Vallhatjuk, és képviselhetem én is a kultúrnemzet fogalmát az egész világon. A valóságban azonban itt, ezekben az úgynevezett kontaktzónákban dől el ennek a fogalomnak az igazsága. A kontaktzónák valójában ütközőzónák. Számolni kell az adott külföldi állam saját nemzetstratégiájával, az asszimilációval, és az

előítéletek, beidegződések, és sztereotípiák ütközésével. A hungarológia segíteni tud például a nyelvpolitikai stratégia kidolgozásában. Rendkívül figyelmet kell szentelnünk az itteni intézményi fejlesztéseknek, intézményalapításoknak. Nyilván egészen más magyar intézetek, magyar tanszékek kellenek ezeken a területeken, mint a távolabbi országokban, ahol nem él őshonos magyarság.

Örülök tehát, hogy a meghívás folytán megérthettem, mi valójában a hungarológia, mire szolgál, s melyek a problémái; vagyis mit jelent az a bizonyos kőtábla az Országház utca 30. kapujában. A magyarságtudomány ezentúl egy közösséget jelent számomra, akiknek a körébe eljöhettek. Az elnöknek a tudomány mindig szövetséges. Én a hungarológiát nem csak szövetségesnek, hanem támasznak is fogom tekinteni.

Beszéd a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma tagjainak fogadásán

Budapest, 2006. szeptember 8.

Tisztelt Képviselő Asszonyok és Urak! Tisztelt Házelnök Asszony!

Nagyrabecsüléssel köszöntöm Önöket tanácskozásuk zárónapján a Sándor-palotában. Örülök annak, hogy ismét módom van az országhatárokon kívül élő magyarokkal, ezúttal a magyar közösséget képviselő politikusokkal találkozni.

Meggyőződésem, hogy minden magyart, aki Magyarország határain kívül, akár a Kárpát-medencében, akár másutt él, a magyar nemzet részének kell tekintenünk, ha ő is ezt az identitást vallja. Ezt az azonosságot a közös anyanyelv, a közös múlt és az élő kultúra, a közös történelmi tudat határozza meg. Meggyőződésem, hogy az államhatárokkal elválasztott és részben szétszórta is élő magyar nemzet, mint nyelvi, tudati (lelki) és kulturális közösség – egyszóval kultúr[ális] nemzet – egy és oszthatatlan. Ha pedig egy nemzet tagjai vagyunk, felelősséget viselünk egymásért. „Egymás terhét hordozzátok” – írta Szent Pál a galatáknak.

Azonban ebben a kölcsönös viszonyban is az anyaország viseli a legnagyobb felelősséget politikai, erkölcsi és anyagi tekintetben egyaránt. Ezt a felelősségvállalást Magyarországnak minden időben demonstratívan a világ elé kell tárnia. A nemzeten belül viszont, az az anyaország felelőssége, hogy segítsen a határain kívüli magyaroknak és közösségeiknek abban, hogy szabadon vállalhassák magyar voltukat, és magyarként élve boldoguljanak.

Fontos, hogy a határon túli magyarsággal kapcsolatos alapelveket a Magyar Köztársaság Alkotmánya részletesen tartalmazza. Kívánatos lenne, hogy ezek megfogalmazásában a magyar nemzet egyetértésre jusson. Idén március 15-én bejelentettem azokat a szempontokat, amelyek szerint a nemzetpolitika újragondolását javaslom. Örömmel tapasztalom, hogy az újabb kormányzati és más politikai elképzelések ezekkel több tekintetben összhangban vannak.

A szomszédos országokban élő magyarság helyzetének megvitatására az ottani tudomány és civil társadalom képviselőinek főszereplésével konferencia-sorozatot kezdeményeztem. De figyelemmel kísértem a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma tevékenységének kibővítésére irányuló terveket is. Pillanatnyilag úgy tűnik, hogy a fórum-rendszer széttöredezik, stratégiai egyeztetést csupán a parlamenti képviselők folytatnak. A felállítandó szakbizottságok tevékenysége a magyar Országgyűlés elé kerülő törvényjavaslatok véleményezésére korlátozódik. A kormány a parlamenti pártok bevonása nélkül tárgyal a határon túli

magyarok szervezeteivel. Sajnálatos továbbá, hogy a civil szféra még az anyagi támogatások odaítéléséből is kimaradni látszik.

A közelmúlt szlovákiai eseményei arra készítetnek, hogy megerősítsem, Magyarország minden lehetséges támogatást és védelmet megad azoknak a magyaroknak, akiket a magyar nemzethez való tartozásuk miatt, különösen anyanyelvük használata miatt hátrányos megkülönböztetés, megalázás, megfélemlítés, fenyegetés, vagy fizikai bántalmazás ér. Erre a védelemre kétoldalú nemzetközi kapcsolatainkat és nemzetközi szervezetekben viselt tagságunkat is igénybe vesszük. Hangsúlyozni kell, itt nemcsak utólagos védelemről, hanem megelőzésről is szó van.

Mindazok az emberi jogi és a nemzeti kisebbségek jogait garantáló egyezmények, amelyeknek szomszédaink is részesei, és kitüntetetten maga az Európai Unió is, értékek közösségén alapulnak. A jogállamiság, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartása mind az Európa Tanács, mind pedig az Európai Unió alapértéke. Ezek nem pusztán közös értékeket jelentenek, hanem jogi kötelezettséget is a mondott értékek tiszteletben tartására. Minden uniós tagállam köteles tehát biztosítani polgárainak a jogállamiság és az emberi jogok élvezetét, ami adott esetben pozitív, a jogsértéseket megelőző lépéseket is szükségesé tehet. Ha pedig bármelyik tagállam elmulasztja ezt, akkor a többi tagállammal szemben fennálló kötelezettségét is megszegi. Éppen ezért a megfelelő nemzetközi szervezeteknek is meg kell szólalniuk, ha tagjaik valamelyikében ezek az alapértékek veszélybe kerülnek.

Annak érdekében, hogy a fent vázolt célkitűzések terén sikerüljön előrelépni, fontos a párbeszéd, az együttgondolkodás, egymás kölcsönös megismerése, amelynek eredményeképp – reményeim szerint – megújult szemlélettel, hasznos és végrehajtható javaslatokkal állhatunk a közvélemény elé, segíthetjük a magyarországi és a határon túli magyar döntéshozókat, de mindenek előtt a magyar nemzetet.

Beszéd Zenta város fennállásának 500. évfordulóján rendezett ünnepségsorozat keretében, Dudás Sándor: Révész című szobrának avatásakor

Zenta, 2006. szeptember 10.

Tisztelt Elnök Úr! Polgármester úr! Tisztelt Zentai Polgárok!

Örömmel veszek részt Zenta város jubileumán, amely egyben az államalapító királyunk nevére szentelt templom építésének 250. évfordulója is.

Zenta éppen ötszáz éve emelkedett a szabad királyi város rangjára. Ezt annak köszönhetette, hogy 50 évvel korábban Nándorfehérvár (a mai Belgrád) hős védői – köztük a magyar és szerb vitézek – feltartóztatták az oszmán birodalom előretörését. Bár a régió lakosai később mégis több mint százötven évig török hódoltság alatt éltek, megtartották hitüket és őrizték a keresztény Európához tartozásukat. Aztán az 1600-as évek végén magyarok, szerbek és a térség más népei ismét együtt küzdöttek számos harctéren, így a zentai csatában is, amely végleg pontot tett az oszmán birodalom közép-európai jelenlétére.

A bácskaiak szívós munkával használták ki, hogy visszatértek a nyugati, európai közösségbe. Virágzó települést hoztak létre a régi Zenta helyén. A Szent István templom felszentelése fontos volt ebben a folyamatban. Azt bizonyította, az újrakezdés sikeres volt, és hosszú távra szól.

Ahogy akkor, ma ismét megnyílt az újrakezdés lehetősége az észak-bácskai terület, az egész Vajdaság, az egész Szerbia előtt. Az Európához való csatlakozás lehetősége ez. Hogy milyen lesz ennek a kicsiny régióknak a jövője, az ma sem csak itt dől el. De függ a szerbiai választópolgárok közös döntéseitől is. Függ attól, milyen parlamentet, milyen kormányt választanak maguknak. És főként attól, milyen alkotmányt fogadnak el.

Az Európához való visszatéréshez szükség van a demokratikus erők összefogására. Reménykeltő, hogy a döntő lépések előkészítésében, mint például az alkotmány megalkotása, olyan európai elkötelezettségű személyiségek is részt vesznek, mint Boris Tadic elnök úr.

Magyarország őszintén kívánja és segíti e folyamat sikeréért. Reméljük, hogy Szerbia és a Vajdaság minden polgára élvezheti a jogállam biztonságát, személyes biztonságban és békében élhet itt. Nem kell senkinek attól tartania, hogy támadásoknak lesz kitéve csupán azért, mert más a nemzetisége, vagy más az anyanyelve, mint a többségé. Reméljük, elvárjuk, és örömmel jelentem, hogy Boris Tadic elnök úr

személyesen garanciát vállalt, hogy nem ismétlődnek meg a vajdasági kisebbségek, köztük a magyarok elleni támadások.

A demokratizálódási folyamatnak nagyon fontos része az is, hogy a vajdasági magyarság realistán, de öntudatosan és bátran határozza meg saját jövőképét. Örömmel tapasztalom, hogy a szerbiai magyarságnak pontos képe van erről a jövőről. Milyen ez a jövőkép?

Először is: nyitott Európára, hiszen az itt élő magyarok az Európai Unióban képzelik el saját jövőjüket.

Másodszor: Szerbiához, és közelebbről a Vajdasághoz kötődik, hiszen az itteni magyarok is ennek az országnak a felemelkedését és európai felzárkózását kívánják elérni.

Végül: ez a jövőkép szorosan elkötelezett a magyar-szerb kapcsolatok mellett. Eszerint az észak-bácskai régió és az egész vajdasági magyarság fontos szerepet kíván játszani Magyarországon és Szerbiában, továbbá a magyarok és szerbek európai együttműködésében.

Ahhoz, hogy mindez megvalósuljon, szükség van több, Európában már működő, itt a térségben is ismert megoldás meghonosítására, illetve újbóli bevezetésére. Ezek közé tartozik, hogy a kisebbségek arányuknak megfelelő számban legyenek képviselve a közigazgatásban, a rendőrség és a bíróságok apparátusában. Fontos, hogy az iskolák az értékek közösségére, a türelemre, a normális együttélésre nevelje az ifjúságot. E nélkül a Vajdaságban letelepedett menekültek beilleszkedése nem lesz zökkenőmentes. Az értékek közössége az EU alapja; ezeknek az értékeknek kell megvalósulnia a Vajdaságban, ezen kell fáradoznia Magyarországnak és Szerbiának.

Magyarország tehát osztja a vajdasági magyarok jövőképét: magáénak tekinti az ő céljait. Magyarország Európában látja Szerbiát – és a vajdasági magyarságot – helyét. Kiemelt partnerként tekint Szerbiára, és azt szeretné, hogy a magyar-szerb együttműködésben az észak-bácskai régió, a vajdasági magyar közösség, a Vajdasági Autonóm Tartomány – saját döntéseik alapján – meghatározó szerepet játsszanak. Arra törekszünk, hogy a kétoldalú kisebbségvédelmi megállapodás előírásai mindkét országban teljesüljenek, s reméljük, hogy a korábban szövetségi szinten elfogadott kisebbségi törvény szerbiai alkalmazásának megtalálják a jogi megoldását.

A szabad királyi városi jogok elnyerésére és a törökkori pusztulást követő újrakezdés sikerére a zentaiak ma többek között azzal emlékeznek, hogy emlékművet emelnek „a révésznek”. A révész alakja, ahogy elnök úr is mondta, egy összetett jelkép. Mindazokra emlékeztet, akiknek köszönhetjük az észak-bácskai régió felemelkedését és az itteni magyarság megmaradását a történelem viszontagságai között.

Biztos vagyok benne, hogy a mai újrakezdés idején is a megmaradás és a felemelkedés nagyrészt attól függ, hogy az itt élők tudnak-e élni a helyzetükben lévő lehetőségekkel. Mert a határhelyzet nemcsak korlát,

hanem lehetőség is. Ez a vidék két nép és két kultúra találkozásának pontja. Annak a két népnek, akik Nándorfehérvárnál is, és itt, Zentánál is együtt küzdöttek szabadságukért és európaiságukért. Ez az örökség azt is jelenti az itteni magyaroknak: itt voltunk, itt maradunk, megőrizzük identitásunkat. Mindent megteszünk történelmi, nyelvi és kulturális közösségünk megőrzéséért. És tesszük mindezt zentai módra. Úgy, ahogy megismertem itt a zentaiságot, a két nép békés együttélését.

Ez a vidék két kultúrának is a találkozáspontja – a római és a bizánci kereszténységé. A találkozásnak és az egymásra utaltságnak nagy ereje van. A mai ünnepen merítsünk erőt a múltból, s bizakodva fordítsuk javunkra mindazt, amit helyzetünk kínál.

E gondolatok jegyében köszöntöm Zenta városát, s minden ünneplő lakóját!

Beszéd Kassán II. Rákóczi Ferenc és bujdosótársai földi maradványai hazahozatalának és újratemetésének centenáriuma alkalmából rendezett ünnepségen

Kassa, 2006. október 29.

Tisztelt Főpolgármester Úr! Tisztelt Kassai Polgárok, Tisztelt Ünneplő Közönség!

Köszöntök mindenkit, aki eljött ünnepelni ezt a nagyon szép ünnepet – látom a zászlókat, látom a feliratokat – Borsitól kezdve a Kárpátaljáig!

Nagyon köszönöm főpolgármester úrnak ezt a kedves meghívást! Ezzel alkalmat adott arra, hogy Kassa példát mutasson az egész országnak, hogyan lehet és hogyan kell együtt ünnepelni történelmi múltunk közös gyökereit.

Örömmel jöttem ide, tudom, hogy Rákóczi emlékét a szlovák nép is szívében őrzi, tudom, hogy vannak népdalok és mondák Rákócziról. Azt pedig, hogy nekünk mit mond a Rákóczi-nóta, mit mond a Rákóczi-induló, azt nem kell hangsúlyoznom.

Rákóczi korában nem volt nemzetiségi kérdés. Jól tudjuk, hogy amikor Rákóczi kibontotta zászlaját I. Lipót abszolutizmusa ellen, akkor a zászlónál gyűltek szlovákok is. A följegyzésekből hatezer szlovák kurucról tudunk, akik együtt harcoltak Rákóczi seregében. Fennmaradtak azok a szlovák nyelvű pátensek is, amelyeket Rákóczi adott ki, többek között arról, hogy felszabadítást ígért a vele harcoló jobbágyoknak.

Kassa azok közé a városok közé tartozik, amelyek hűek múltjukhoz, őrzik azokat az értékeket, amelyeket vallottunk háromszáz évvel ezelőtt is.

Mindig örömmel jöttem Kassára, először 1960-ban voltam Rákóczi sírjánál. Büszkén néztem meg a Rákóczi Emlékházat, szívesen mentem el a ferencesekhez, ahol Rákóczi imádkozott. És megtiszteltetésnek érzem, hogy Kassa meghívására most már Magyarország képviselőjében mint a magyar nép egységének kifejezője vehetek részt azon a szentmisén, amelyet a nagy fejedelem emlékére tartanak.

Ahogy annak idején kiálltunk közös értékeinkért, úgy kell most is az Európai Unión belül hasonló értékeket érvényesíteni. Ez nem olyan aktualizálás, ami nem illik ehhez az ünnephez. Amikor fölidézzük azt a múltat, ami összeköt, rá kell mutatni arra a jelenre, ahol szintén együtt vagyunk egy nagy nemzetközi közösségen belül. Az Európai Unió nem csak gazdasági közösség, az mindenekelőtt az értékek és jogok közössége.

Ne felejtjük el, hogy az Unió azért jött létre, hogy az európai népek békében és barátságban éljenek egymással, és hogy ezen belül mindenkinek a jogait megvédje. Minden hetedik uniós polgár kisebbségben van a saját államában. Az Unió is azt vallja, hogy mindenkinek megvan a joga saját történelméhez, saját nyelvéhez.

Azonban a demokratikus országokban, amelyek az Uniót alkotják, mindenkinek megvan a maga legitim politikai képviselője is.

Még egyszer szeretném kifejezni hálámat Kassa városának, hogy lehetővé tette ezt az áprilisban kezdődött nagyon szép ünnepségsorozatot. Hadd fejezzem ki a reményemet, hogy mindaz, ami ma itt történik, valóban példa lesz, és tovább tudunk menni ezen az úton, hogy Kassa megőrizze a maga nyíltságát, nyitott szívűségét. Mi pontosan ilyen nyitott, őszinte szívvel jövünk ide.

Köszönöm szépen.

Beszéd a szlovákiai Besztercebányán, ahol a Bél Mátyás Egyetemen nyilvános beszélgetés keretében párbeszédet folytatott Ivan Gašparovič szlovák köztársasági elnökkel és egyetemistákkal

Besztercebánya, 2006. november 16.

Tisztelt Elnök Úr, Tisztelt Hallgatóim!

Különös öröömre szolgál, hogy ennek a diákok előtti és diákokkal való beszélgetésnek a második fordulójára éppen itt, Piliscsabán kerül sor, ez az én egyetemem, büszke vagyok rá, és köszönöm, hogy ilyen sokan eljöttek.

Amikor közel egy éve hivatalos látogatást tettem Szlovákiában, Gašparovič elnök úr pohárköszöntőjében azt mondta, örülne annak, ha közösen lennének pártfogói a két ország közötti kapcsolatok bővítésének, méghozzá különösen a közvetlen emberi kapcsolatokénak, elsősorban a fiatalok körében. Ez vezethetne, mint mondta ő, a kölcsönös előítéletek lebontásához, így magunk mögött hagyhatnánk azt a terméketlen időszakot, amelyben a történelmi sérelmek és félreértések voltak túlsúlyban.

Biztos vagyok benne, hogy a tegnapi besztercebányai és mai piliscsabai, és remélhetőleg a következő, jövődi közös beszélgetések az egyetemi ifjúság körében meghozzák gyümölcsüket a magyar-szlovák viszonyban. Az országaink közötti kapcsolatot különösen fontosnak tartom. A Szlovák Köztársaság nemcsak szomszédunk, nemcsak szövetségünk az Európai Unió és a NATO értékközösségében, hangsúlyozom, értékközösségében. A két nép történelme egy évezreden át több mint közös: azonos volt a Magyar Királyság keretében. A történelmi Magyarország (Uhorsko) területén élt nagyobb lélekszámú nemzetek – a románok, horvátok, németek, szerbek, rutének – közül kultúrában, mentalításban a szlovákok állnak a legközelebb a magyarokhoz. Szemben a sok tekintetben önálló utat járó Erdéllyel, vagy az államjogilag elkülönülő horvátokkal, itt összefonódtak nagyon szorosabban az emberi és a történelmi szálak. A szlovák nemzetnek egészen a nagy amerikai kivándorlásig nem is voltak a történelmi Magyarországon kívül eső részei. Viszont ma kölcsönösen élnek nemzeteink részei mind a Szlovák, mind a Magyar Köztársaságban; szórványban is és tömbben is.

Mikor a szlovák nagykövet úrnak, Migas nagykövet úrnak azt mondtam, hogy a magyar oldalon a találkozó Piliscsabán lesz, így kiáltott fel: „hiszen az már mi vagyunk!”. Biztos így is van: az egykori esztergomi egyházmegyének a Dunától délre eső részén voltak a sváb és szlovák falvak, míg az északi oldalon a tiszta magyar vidék. Nyugodtan mondhatják a szlovákok: itt vagyunk a Pilisben, a Mátrában, Pest környékén, Békésben, a Galga mentén, Nógrádban, a Bükkben és Zemplénben. Miként a szlovákiai magyarok is

Pozsonytól Nagykaposig, a Csallóköztől a Bodroghöz ig sok várost, kistréiöt, folyóvölgyet, tájegységet, sok száz falut tekintenek magától értetődően szülőföldjüknek. Ott voltunk, ott vagyunk és ott is maradunk.

Ehhez az összefonódott történelemhez nemcsak a történészeknek kellene visszatérniük. Ugyanis a múlt, ha ismerjük, és ha nyitott szívvel közelítünk hozzá, szilárd alapja lesz az olyannyira kívánatos együttműködésnek. És a mi együttműködésünknek különös esélyt hordoz magában arra, hogy az Európai Unióban fontos szerephez jussunk.

Mit tehetnek a köztársasági elnökök ezért az együttműködésért?

Politikai nézeteltérések, napi surlódások megoldása nem tartozik az elnöki szintre. Mi legföljebb demonstrálhatjuk, itt is, a párbeszéd lehetőségét és hasznosságát. És ha a pártok napi politizálása esetleg a fenti célok ellen hatna, meg tudjuk mutatni, hogy van a politikának egy másik, perspektivikusabb, elvi és történelmi alapokra helyezett rétege. (Az én elnökségem jelszava: „lehet más a politika”.)

Nem az elnökök dolga az sem, hogy a közös fejlesztési projekteket javasoljuk, felügyeljük, menedzseljük. Megmutathatjuk persze ezeknek az előnyeit külföldön és támogathatjuk őket otthon.

Ami igazán ránk tartozik, a mi feladatunk, az, hogy a hosszú távú stratégiai együttműködésen dolgozzunk. Szándékosan nem „megbékélést” mondtam, bármennyire is szokásos manapság, tegnap ugye éppen a román-magyar viszonyban, a német-francia megbékélést dicsérni. Hasonlóan emlegetik az olasz-osztrák megbékélést. Ugyanis annak ellenére, hogy voltak közöttünk konfliktusok, sőt súlyos sérelmek is, olyan meggyökeresedett, háborúk sorával súlyosbított szembenállásról a két nép között nem lehet beszélni, magyarok és szlovákok nem voltak soha olyan viszonyban, mint mondjuk a németek és a franciák. Ezért tehát az együttműködés szót fogom használni, amelyen a jóindulatú és felszabadult kölcsönösséget értem. Párhuzamként a svéd-finn viszonyt ajánlanám példának.

Szerencsének tartom, hogy az együttműködést két olyan elnök szorgalmazhatja, akik egyetemi tanárként kapcsolatban állnak az ifjúsággal, és pályájuk és szakmájuk is az objektivitásra predesztinálja őket.

Ez az együttműködés akkor lehet sikeres, ha nem áll meg taktikai, politikai gesztusoknál, hanem megteremi saját alapjait.

Ilyen szükséges alap egymás megismerése. Ez az ismeret egymásról gyógyír mindenféle szélsőséges nézet ellen, hiszen a szélsőségek táptalaja – tudjuk – a tények nem ismerete, vagy elferdítése. Ahhoz, hogy egymás történelméről és jelen helyzetéről kölcsönösen tájékozódhassunk, megfelelő források kelljenek már az iskolában is: sajtó, könyvek, tankönyvek, internetes portálok – az iskolától egészen a médiáig. De nagyon fontos a személyes érintkezés is, vagyis a civil kapcsolatok, a turizmus, a gazdasági együttműködés, az egyetemek közös programjai és így tovább. És bár a fiatalok ismét beszélnek közös nyelvet – tudniillik az

angolt –, nagyon fontos a szomszéd nyelvének ismerete. Szlavisztikai intézeteinkben – Piliscsabán különösen – sok magyar egyetemista tanul szlovákul, és nagyon örülnék, ha a szlovákiai hungarológiai tanszékek hallgatói között nem csak ottani magyarok, hanem minél több szlovák lenne. De ez mégiscsak korlátozott szám. Annál fontosabb a Szlovákiában élő magyarok kétnyelvűsége. Ezt érdemes lenne végre mindkét nemzet részéről megőrzendő többletértéknek tekinteni és támogatni. Büszke vagyok az szlovákiai magyar közösségre, mert megőrzi és fejleszti az anyanyelvét, hozzájárul a magyar egyetemes kultúrához, nagy íróink élnek Szlovákiában, és hozzájárultak mindig is a magyar irodalom teljességéhez. Eközben a szlovák államnyelv ismerete, az ezen alapuló tájékozottság és a szlovák események és a kultúra közvetítése egy olyan privilégiuma az ottani magyarságnak, amely egyrészt nagyon hasznos nekünk, másrészt nagyon fontos a két ország kapcsolatának. Egyformán jelentős értéke például a két ország közös kultúrájának a pozsonyi Kalligram kiadó tevékenysége, a kiadó saját programja keretében készíti elő a magyar-szlovák nagyszótárt. Ennek a kiadónak köszönhetem, hogy erre a találkozóra felkészülésként L'ubomir Lipták tanulmányait olvashattam magyarul.

Az együttműködés megalapozásához tartozik közös európai értékeink engedmény nélküli, szakadatlan képviselése. Az Európai Unió három alapszabadsága mellett olyan értékek és elvek tartoznak ide, mint a szubsidiaritás elve, a decentralizáció és a regionalizmus. Az Alapjogi Chartában rögzített jogok, s ezekkel összhangban a mindkettőnket kötelező Európa Tanácsi alapidokumentumok, az Emberi Jogok Európai Egyezménye, a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény, a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája mind alapvetően fontosak. Az együttműködés alapja az is, hogy a kisebbségek intézményeit és – mindenek előtt – politikai képviselőit – a pártot – elismerjük és támogatjuk.

Végül szeretném hangsúlyozni, hogy a két ország kapcsolatáról szólva, együttműködéséről beszélve, és ezt semmiképpen nem szeretném a kisebbségi kérdésre korlátozni. Magyarország és Szlovákia együttműködéséről szólok.

Teljesen egyetértek Gašparovič elnök úrral, hogy a jövő felé kell fordulnunk, s ezt a jövőt az Európai Unió jelenti. A jövőbe úgy érdemes belépni, hogy megszabadulunk a múlt terheitől. Ezért is mondtam az előbb, hogy felszabadult és jóindulatú kölcsönösséget szorgalmazom. A sérelmi politizálás sehova nem vezet. Nagyon meg kell gondolni, napirenden tartjuk-e a múltbeli sérelmeket, de ha nem hallgatunk, az önkritikai szemlélet nélkülözhetetlen.

Ez a találkozó nem az az alkalom, amikor azokkal a sérelmekkel és jogtalanságokkal kellene foglalkozni, amelyek a dualizmus korában estek a szlovákokon vagy mindkettőnkkel a 20. század közepén történtek. Gyökerük azonban ugyanaz volt: a nemzetállami koncepció erőltetése olyan országhatárokon belül, ahol több nemzet fiait élnek. A soknemzetiségű Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása után, a szintén

soknemzetiségű Magyar Királyság utódai szintén soknemzetiségű államok lettek, noha tiszta nemzetállami aspirációkkal keletkeztek. Hogy rajtunk kívüli példát hozzak: voltak olyan, mindig is erősen központosított országok, ahol valószínűleg sikerült az asszimiláció és homogenizálás. Franciaországra gondolok, ahol még a huszadik század elején is megbüntették azt a breton parasztot, aki nem átalott bretonul beszélni – és nem franciául –, megszégyenítő táblát akasztottak a nyakába, és úgy kellett a faluban sétálnia. Ez nem követendő példa, ez lehetetlenség Közép-Európa sokszínű vidékén, s a 20. század közepe óta jogilag is kizárt.

Az állam integritása egyfelől, és a nemzeti sokféleség másfelől nem egymást kizáró fogalmak. Az a politika viszont, amely ezt nem ismeri el, gyanakvást kelt a többségi állampolgárokban a kisebbségek ellen. A gyanakvás – mint tudjuk – az egyik legrombolóbb érzelem.

Engedjék meg, hogy felhasználjam ezt a kivételes alkalmat arra, hogy ennyi fiatal előtt beszélhetek, hogy érzelmi oldalról közelítsem meg a kérdést. Talán példát tudok adni arra, hogy egy magyar értelmiségi hogyan viszonyul a nemzetek együttéléséhez a Kárpát-medencében.

Kisdiák koromban Kodály Zoltán könnyű, kétszólamú darabokat, főleg népdalfeldolgozásokat tartalmazó füzetéből, a *Bicinia Hungarica*-ból énekeltünk. Sokszor elolvastam a minden kötet hátlapjára a Kodály Zoltán által írt ajánlást. Mezítlábas galántai pajtásainak ajánlotta a Mester ezeket a gyakorlatokat, nekik, és a hozzájuk hasonló szegénysorsú iskolatársaknak, akiket ezekkel a művekkel akart bevezetni a zene magas világába. Már akkor nagyon megfogott ez a szép szöveg, s a szívembe zártam Galántát, a mezítlábas iskolásokat, a környéket, ahonnan a népdalok egy része származott – holott akkoriban még fogalmam sem volt arról, hol is fekszik Galánta.

Engedjék meg nekem, hogy szeressem egykor közös országunk egészét! Miért ne szerethetnénk mindnyájan azt a történelmet és azt a kultúrát, amit minden itt élő nép és ember alkotása hozott létre? És azt a tájat is? Mint elkötelezett környezetvédőnek, mint „zöld elnöknek”, a Kárpát-medence ökológiai egysége és különlegessége, ez a szépség mindig megdobogtatja a szívemet.

És ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy összemosnám a különböző nemzeteket és a teljesítményüket. De Lőcsei Pál gótikus oltára és szobrai akkor is a minden magyar és minden szlovák és minden cipszer közös kultúrájának a része, ha a mester nyilvánvalóan szepességi német volt. És Bél Mátyást nyugodtan érezhetem a saját magyar kultúráim részének, éppúgy, mint Tessedik Sámuel, jóllehet szlovákok voltak. Szülővárosom, a Pécs környékének hegyvidéki sváb falvai éppen mint sváb települések tartoznak szeretett tájaim közé. És ez fordítva is áll. Tőlem nem vesz el semmit, ha a szlovákok a történelmi identitásukat a történelmi Magyarországról is meggyökereztetik, s így szeretik a Mátrát vagy az Alföldet, vagy Rákóczit, vagy valamely festőnket vagy írónkat. Nyolcszáz évig ez így volt a természetes.

A mai Európát, és még inkább a jövő Európáját a sokszínűség jellemzi. Ma az Európai Unió minden hetedik polgára kisebbségként él saját hazájában. Nyelvükre, kultúrájukra, történelmükre ugyanolyan joguk van, mint a többségnek, s ezt nemzetközi egyezmények garantálják. Különösen fontos ezt hangsúlyozni az őshonos kisebbségek esetében, amelyek a közös történelem és közös kultúra köt össze és közelít egymáshoz – egészen más az ő helyzetük, mint az új bevándorlóknak, akik idegen kultúrából érkeznek, és sokszor nem is akarnak beilleszkedni.

Az integrációra, amely nagyon sok területen (kultúrában, nyelvben) megvalósult, igent kell mondani. Az integráció jelenti egyrészt az állampolgári lojalitást, másrészt pedig, hogy a kisebbséget jogai és intézményei az állam politikai és jogrendszerének részévé teszik. Más azonban az asszimiláció, ne tévesszük össze az asszimilációt az integrációval. Az asszimiláció: az eredeti identitás feladása. A természetes asszimiláció még akkor is fenyeget, ha az állam minden kisebbségi jogok teljességét megadja a kisebbségnek. Éppen ez ellen nyújtanak védelmet a kisebbség többletjogai, és – ha van – az anyaország segítsége.

Minden elismerésem a Magyarországon élő szlovákoké, akik még az anyaországtól távoli vidéken letelepedve is megőrizték identitásukat! Ez azért hősies teljesítmény, mert nem kaptak hozzá segítséget, legfeljebb az egyház támogatását. Ma a magyar jogrend – az Alkotmány és a kisebbségi törvény – a nemzeti kisebbségeknek kollektív jogokat ad, s államalkotó tényezőként ismeri el őket. Helyi és országos önkormányzatokat működtethetnek, azaz gyakorlatilag nálunk a kisebbségek teljes kulturális autonómiát élveznek. A magyar álláspont az, hogy szórvány-helyzetre a teljes körű kulturális autonómia a megoldás, de más nemzetek tömbben élő közösségei igényelhetnek és élvezhetnek területi autonómiát is. Az, hogy egy nemzetrész egy másik államban élve milyen fajta autonómiát igényel, követel és küzd ki magának, az az illetőkön múlik, nem az anyaország dolga eldönteni. Vannak más formák is, üdvözlöm az itteni szlovákoknak azt a kezdeményezését, hogy társulásokat alkotnak, és így működnek együtt. És nagyon remélem, hogy a szlovák nemzet Magyarországon élő része százezerre becsült létszámának megfelelően fog megjelenni legközelebb, és nem annak egyötödéként az identitás hivatalos megvallásakor, amikor népszámlálás van, amikor jelentkezni kell a kisebbségi választói névjegyzékbe. Ha ez megtörténik, akkor leszek nyugodt.

A Szlovákiában élő magyar közösség létszáma viszont hivatalosan is több, mint félmillió. Ottlétük tény, amint az is, hogy teljes, integrált társadalmi struktúrát alkotnak. Ezzel összhangban, külön kedvezmények nélkül, az általános szabályok szerint is erős politikai, parlamenti képviselőket tudtak létrehozni. Bár jogállásuk nem azonos a Magyarországon élő más nemzetrészek jogi helyzetével, reméljük, hogy Szlovákiában a kisebbségi törvény megszületése, a nyelvhasználat kiszélesítése, a kulturális támogatások emelése vagy legalább szinten tartása segíteni fogja a szlovákiai magyarságot. Az ő támogatásukat a magyar

állam számára az alkotmány előírja, hiszen a magyar nemzet részének tekinti őket. Ezen a jogi helyzeten túl azonban hadd jelentssem ki teljes érzelmi azonosulásomat ezzel a közösséggel.

Ha tehát a jövőről beszélünk, ezt az egymás országában élő nemzetrészeink fennmaradásával és közreműködésével kell elképzelni mindkét részről.

S ha az európai jövőt nézzük, a történelem tanulságait érdemes szintén szem előtt tartanunk. Láthatjuk, egyes vidékek hogyan emelkednek fel és süllyednek vissza a nagyobb léptékű európai vagy világfolyamatok hatására. Ahol tegnap jártunk, Besztercebányát, Körmöc- és Selmecebányával együtt az itt bányászott arany és a Fuggerek a 15./16. század fordulóján néhány évtizedre Európa közepévé tették. Azután jött Amerika felfedezése, az Újvilágból áramló arany, és ezek a vidékek aztán elvesztették jelentőségüket, és átkerült a súlypont máshová.

Szlovákia és Magyarország számára, Európa közepén ismét kivételes lehetőségeket kínál az Unió. Ezt együttműködve lehet kihasználni. Teljesen egyetértek Elnök úrral abban, hogy össze kellene hangolni a Nemzeti Fejlesztési Programjainkat. Ez ad egész területek és mind a két ország átfogó fejlesztésére. A regionális együttműködés keretei már létrejöttek a határ mentén, és ideje, hogy tartalommal töltsük meg ezeket. Olyan sikeres példákat tudom mondani, mint a 102 szlovákiai és magyarországi települést összefogó Ister-Granum-Eurorégió, a Gömör-Expo, a csallóközi ökológiai tapasztalatok alkalmazása a Szigetközben, vagy nemrég jártam Kassán, Kassa szellemi téren éppen idén nyújtott követendő példát a Rákóczi-év megrendezésével.

Más szemszögből nézve azonban azt is mondhatjuk, hogy 700 kilométeres közös határunk Európa közepén 700 kilométer periferia. A pozsonyi és győri térséget leszámítva ezek leszakadt területek, a dunai határszakaszon összesen három híd van, de csak kettőn mehet teherforgalom, s azok sem felelnek meg semmilyen korszerű igénynek. Ám milyen igény lenne, ha komoly út sem vezet oda? S azután keletebbre, csak beszélünk évek óta az Ipolyon szükséges legalább hat kis hídról, arról, hogy a ma a semmibe vezető, vagyis az egykor hermetikusan zárt határra futó utakat végre össze kéne kötni. Pedig ezek az utak adnának kommunikációs lehetőséget a két ország között, a civil forgalom itt indulhatna meg, a gazdasági programok itt tudnának feltámadni végre, és létrejönne szervezetten is, spontán is a helyi együttműködés. És ezt az együttműködést aztán országaink teljes együttműködésébe kell majd illesztenünk.

A regionális együttműködésnek éppen olyan szimbolikus jelentősége van, mint például annak, hogy Magyarország és Szlovákia egyszerre kerüljön a schengeni határon belülre. Majd ha úgy mehetünk át egyik országból a másikba, hogy nem kell semmilyen igazolványt felmutatni, és az lesz kiírva a határon, hogy „ne lassítson!”, akkor elmondhatjuk, hogy helyreállt a világ rendje.

Szeretnék szólni két olyan tényezőről is, melyek a jövő szempontjából különösen fontosak. Az egyik a sajtó szerepe és felelőssége. A délszláv térségben volt olyan nemzetiségi összecsapás, melyet kimutathatóan a sajtó nem hiteles tájékoztatása idézett elő. Tehát én azt kérném a sajtótól, hogy a normális, nem szenzációs dolgokról is tájékoztasson, és mutassa be, hogy mi történik a másik országban, még akkor is, ha nem rendkívüli dolgok történnek. Ez segít az együttműködésben. De nem csak arról van szó, hogy a szlovákokat kell Magyarországról tájékoztatni és viszont, hanem a nemzeti identitás fenntartásában is óriási szerepe és felelőssége van a sajtónak. Tudniillik a nemzeti identitás – és különösen egy másik államban élő nemzetiség öntudata – nem szorítkozhat a népi táncra, a hagyományörzés rezervátumaira. Sokkal inkább a nemzet egészéhez, s kiemelten az anyaországhoz való sajátos viszony az, ami fontos. Az anyaország eseményei tájékoztatói pontok a kisebbség életében, másrészt az ő igényüket is kell közvetíteni, hogy integrálódjanak a magyarság egészébe, kulturálisan és máshogy is. Ezt az igényt ki lehet ma elégíteni. Tudom, hogy nem könnyű betölteni ezt a szerepet, de tudatosítsák magukban, ez a kérésem.

A másik terület az oktatás. A felnőtt generációk olyan tudásanyaggal rendelkeznek, amely több évtizeddel ezelőtti elképzeléseken alapul. A rendszerváltás óta történetírás is új utakat keresett és jelentős eredményeket tud felmutatni. Noha szomszédok vagyunk, keveset tudunk egymásról, és a képet egymásról meghatározzák olyan történelmi sztereotípiák, amelyeket a tudomány már felülvizsgált, és legfeljebb egyes politikai irányzatok tartanak még mindig életben. Az igaz, hogy a népek emlékezete megőrzi a sérelmeket és ezek aztán klisékbe gyűlnek. De a történelemtanítás, az általános iskolai történelemtanítás, egy normális szemléletnek, egy objektív szemléletnek a közvetítése nagyon sokat segíthet. Tehát az iskolának alapvető szerepe van a nemzetek közeledésében. És ezért minden olyan együttműködést, mint például a történész vagy a tankönyv vegyes bizottság jelent, én szívből üdvözlök és támogatok.

Különösen sokat tehet a közeledésért mind a Bél Mátyás Egyetem, mind a Pázmány Péter Egyetem bölcsészkar, különösen a szlavisztikai intézetek, másik oldalon a magyar intézetek, hiszen az ott tanuló diákok mindenkinél jobban megértik és közvetítik mindazt, amiről ma itt szó esett.

Köszönöm szépen.

Interjú a Duna TV *Közbeszéd* című műsorának (részlet)

2006. december 1.

– Jó estét kívánok, a ma esti Közbeszéd vendége Sólyom László köztársasági elnök. Jó estét elnök úr! Köszönjük, hogy elfogadta a meghívásunkat. Ritkán látjuk, sok témát szeretnék Önnek felvetni, úgyhogy gyorsan bele is kezdek. Tegnap volt a *Határon túli magyarság a 21. században* című rendezvénysorozat második találkozója, ahol 16 határon túli, illetve inneni értelmiségivel beszélte, a szóránymagyarság kérdéséről. Azzal kezdte ezt a konferenciát tegnap, hogy gyakorlatilag hiánypótló ez az esemény, hiszen nem ült össze a MÁÉRT már jó ideje. Tudom, hogy ez egy kormányzati kérdés, csak kíváncsi vagyok, hogy elnök úr próbálta-e kezdeményezni azt, hogy mégis csak összeüljön a MÁÉRT, hiszen tekintettel arra, hogy belépünk egy új költségvetési periódusba az Európai Unióban, azt gondolhatják sokan: most nagyon fontos lenne, hogyha mást nem, a határ közeli együttműködésekben a környező országok megegyezzenek, és értelmesen használják föl azt a pénzt, amit kaphatunk a közösségtől.

– Nem kezdeményeztem. A MÁÉRT-nak az összehívása, a működtetése, egyáltalán a léte, az nem az elnöknek az asztala. Ez egy teljesen független kezdeményezés. Én azzal folytattam tegnap, hogy ugyan miután nincsen MÁÉRT, ez egy olyan alkalom, amikor itt együtt ül a határon túli magyarság és az itthoniak, ez tulajdonképpen olyasmi, ami párját ritkítja mostanában: De hát azzal folytatnám, hogy semmiképpen nem akarja pótolni a MÁÉRT-et, innen tudniillik ki vannak zárva a politikusok, itt nincsenek parlamenti képviselők, nincsenek pártrepresentánsok, itt civilek ülnek. Ez nagyon fontos. Tehát ahogy Ön is mondta, egyházi emberek, egyetemi emberek, kutatók, akik viszont reprezentálják az ottani társadalmat, tehát tekintélyes, ismert emberek, akik eddig nem nagyon jutottak szóhoz. Tehát nagyon fontos őket is bekapcsolni ebbe a párbeszédbe, és az elnök az aki, ezt tudja szervezni.

– Mire jutottak tegnap?

– Hát nagyon sokra. Az a helyzet, hogy minden ilyen konferencia – összesen kettő volt –, nagyon érdekes. Hihetetlen sok információt lehet hallani azoktól, akik kinn vannak a terepen. Tehát nem a parlamentben ülnek, az ottani parlamentben, vagy nem pártirodában, hanem kinn kisebbségi missziót vezetnek, vagy pedig üzemeltetnek egy szóránny központot, vagy egyszerűen ülnek az egyetemen, és hatalmas felméréseket csinálnak, hogy mi az attitűdje annak, aki egy városban élő elkallódott magyar, vagy pedig egy falunak a régi közösségében. Tehát arra jutottunk, hogy elsősorban a szóránnyproblémát itthon is tudatosítani kell. Kevesen tudják, hogy a határon túli magyarságnak egy nagyon nagy része, mondjuk 600-800 000 ember

tekinthető szórványban élőknek. Az azt jelenti, hogy nem tömbben él együtt, ahol megvannak az intézményei, a saját iskolája, a temploma, a saját értelmisége, a saját vállalkozásai, hanem többségi idegen nyelvű környezetben, amikor nappal állandóan érintkezik az anyaállamnak a lakosságával, ahol más nyelven beszél, és voltaképpen kétnyelvűen él. Aztán hazamegy, és akkor nagy kérdés, hogy hogyan tudja megélni a magyarságát, úgy, hogy bekapcsolja a Duna TV-t, és akkor az ottani miliótól teljesen kikapcsolja magát, vagy pedig úgy, hogy megpróbálja keresni a kapcsolatot a többiekkel. És itt a lényeg, ezek nem elveszett emberek. Őket meg kell tartani, ha ők is úgy akarják persze, és egy egészen különleges intézményrendszert kell működtetni. Ahhoz, hogy ezeket összegyűjtsék, kellenek hálózatok. Nagyon fontos a hálózat szó. Van egy ilyen természetes hálózat, az egyházak. Azok ott vannak, nagyon sok helyen. Megvan a tekintélyük, megvan az erejük, hogy összegyűjtsenek embereket. Ilyen az iskola. Szórványban lenni azt jelenti, hogy kétnyelvű az illető. És a kétnyelvűségből egynyelvűvé válni a legkönnyebb. Egyszerűen elhagyja a magyart. Tehát ha nem jár magyar nyelvű iskolába legalább, akkor, mint ezt részletesen bemutatták, rendkívül nagy problémák lesznek.

– *Nagyon fontos – ezt hangsúlyozta – nyilván az oktatás illetve a nyilvánosság ereje ebben a kérdésben. Én most próbáltam megnézni például, hogy a tegnapi konferenciáról mit ír a mai sajtó. A tényről be tudtak számolni. Arról, hogy mi hangzott el, vagy milyen megállapítások voltak, arról kevésbé. Miért?*

– Ez egy olyan munka, aminek az eredményei megjelennek egy kisebbségi folyóiratnak a különszámaként; eddig az első jelent meg. Eleve úgy jöttek az emberek, hogy tartottak egy szép előadást, kivetítéssel, úgy, ahogy ezt kell. Ez egy tudományos konferencia volt, aminek dupla haszna van. Az egyik az, hogy egy nagyon nagy rétege az ottani magyarságnak most megszólítást kapott. Az ő presztízsüket ez emeli ott. Az, hogy van értelme az ő munkájuknak, ez bizonyítja. Másrészt pedig, ha nem máshogy, az elnökön keresztül, mindennek a hozadéka mégiscsak be fog kerülni a magyar hivatalos körforgásba. Én azért csak érintkezem miniszterekkel, kormánnyal, és ott el tudom mondani azt, amit kell. És el tudom mondani itt a nyilvánosságban, azért jöttem rögtön ide. Nagyon fontos hogy erről tudjunk, nagyon fontos, hogy még arról is beszéljünk – és nem akarom átvenni a szót, de hozzá tartozik –, hogy nemigen tudják az emberek, hogy mi a szórvány. Hogy ne úgy képzeljük a szórványt, hogy az egy eldugott falnak egy kis része, ahol népi táncot járnak. Tehát ebből a szemléletből kijönni nagyon fontos az egész határon túli magyarságnak. Azoknak most, ott, jól kell érezniük magukat, és jövőt kell látniuk maguk előtt. És nem hagyom szóhoz jutni, mert Ön említette a médiát. Na most, a csángókat nem az fogja elsősorban megmenteni, hogy följönnek Pestre énekelni a Millenárison, hanem az, hogy ott az internet magyar nyelven hatolt be ezekbe a falvakba.

– *Fontos kérdés ezzel kapcsolatban, amit már részben említett is, hogy ezek az információk eljussanak akár döntéshozókhoz is. Nemcsak Magyarországon nyilván, hanem a határon túli országokban. Ennek a*

konferenciának lehet ilyen hozadéka, hogy ezt döntéshozók komolyan veszik, ez alapján mérlegelnek, döntéseket hoznak?

– Nagyon remélem. Nagyon sok szintje van a nemzetközi kapcsolatoknak, és hát én ma részt vettem egy ebéden az európai uniós nagykövetekkel. Ez egy szokásos évi procedúra, nem akartam tortúrát mondani, mert ez úgy néz ki, hogy kell egy nyilatkozatot adni az elején, és utána ebéd közben egyfolytában kérdeznek. És itt elég sok szó volt persze az én szomszédságpolitikámról is. Én az utolsó három hónapban minden szomszédos elnökkel találkoztam, valóban mindenkivel, Traian Basescu elnök jön majd februárban, de az összes többivel, Borisz Tadic, Stjepan Mesic, Heinz Fischer, Viktor Juscsenko elnökökkel, tehát mindenki soron volt, és a kisebbségekről mindenhol szó volt. És itt, hogyha az elnök ezeket szóba hozza, akkor ugye az, aki benn ül, jegyzeteli, és az megy aztán az apparátusba, felső szintről leszivárog, tehát érdemes bármit mondani. Egy ilyen elnöki párbeszédben új hangot lehet megütni. Tehát itt ki lehet szállni abból, amivel a napi sajtó foglalkozik, a kellemetlen ügyekből – azt kell mondani, ez egy emeltebb szint, hosszabb távra tervezzünk.

– *Igen, de ugyanakkor persze sokan fölvetik, hogy vannak olyan gesztusok, például ugye itt volt Ivan Gašparovičsal közös találkozója fiatalokkal. Sok minden szóba került, ezen a megbeszélő találkozón, leginkább közös beszélgetésen. Ugyanakkor Ön is említi, vannak ügyek Románia vagy Szlovákia esetében, amelyek nap mint nap foglalkoztatnak bennünket. Elég, ha csak mondjuk a Magyar Koalíció Pártja – Szlovák Nemzeti Párt konfliktusra gondolok, Malina Hedvig ügye, Romániával most éppen a Babes-Bolyai Egyetem körül vannak problémák, vagy ami Önhöz nyilván közel áll, a ciánper kérdésköre. Ezeken is lehet lendíteni? Tud ebben érdemben – nyilván nem a konkrét ügyekre gondolva – de hogy ezeken túl lehet lépni akár államfői lépésekkel, mert ezek nagyon komoly politikai kérdések, itt is, ott is.*

– Amennyiben igen, akkor nem nyilvánosság előtt. Tehát ami az elnökök találkozásából és elnöki kommunikációból a nyilvánosságra tartozik, azok tényleg a perspektivikus dolgok. Visszatérve a Gašparovič-találkozóra, aminek szintén nem volt akkor a visszhangja, amelyet érdemelt volna, hiszen mégiscsak nagy dolog, hogy két elnök elmegy egyetemisták elé, ott folytat egy beszélgetést, és utána lehet ugye kérdezni, felelni. Ilyen még ugye nem volt, és ez az az alkalom, amikor azt mondjuk, hogy most nem Malina Hedviggel foglalkozunk. Rákérdeztek persze a diákok, arra azt válaszolta Gašparovič elnök úr, hogy az igazságszolgáltatás működik, az elnök nem szólhat bele, nem is szerencsés, ha kommentálja. Ugyanígy mondjuk a Babes-Bolyai Egyetem ügyében annyit mondhatok, hogy nyilván, ha háromnyelvű az egyetem, akkor annak érvényt kell szerezni. Ezen túl én nem mehetek. De az, hogy én ott azt mondom a zsúfolt hallgatóság előtt, ami szerintem ilyen lelkülettel Trianon óta nem hangzott el, hogy engedjék meg, hogy szeressem egykori közös hazánk egészét, ez egy más megközelítés. Ez kikapcsolja a sérelmi politikát. Elismerem azt, hogy ők szerethetik a Pilist vagy a Mátrát vagy Békést, de én szerethetem az egykori

Felvidéket, nekem Bél Mátyás a kultúrám része, nekik lehet Mednyánszky a kultúrájuk része. Ez egyfajta, nem is kiengesztelődés, egy olyan elismerése a közös gyökereknek, amin lehet tovább menni. Ez lehet, hogy érzelmileg hat vagy kevésnek tűnik, én úgy érzem, hogy ilyen irányba menni nagyon sokat segít.

– *Beszélt a fiatalokkal arról is, hogy amikor a szomszédság politika szóba kerül, és ha már Ön is említette, Trianon kérdése, ez nyilván nagyon sokakban érzelmi kérdést vált ki. Ugyanakkor én, elolvasva a köszöntőiket, pont azt vettem észre, hogy hangsúlyozzák, hogy pusztán érzelmi oldalról nem lehet ezt kezelni, itt nagyon sok információ van, amivel nincs tisztában akár a magyarországi, akár a szlovák közvélemény sem. Ezekre kellene helyezni a hangsúlyt.*

– Igen. Én a Gašparovič-találkozóra készülve rengeteget olvastam. És azóta sokkal biztosabb vagyok a dolgomban, hogy mi az, amiben nekünk igazunk van, mi az, amiben tekintettel kell lennem az érzékenységre, mi az, amin túl kell lépni. Ha egy szlovák azon meg van sértődve, hogy mért mondják föl magyarok a fehér ló mondát – egy fehér lóért vettük az országunkat. Az ember olvassa önáruk, ugyanabban az időben, a XIX. század elején írják, hogy a magyarok bejöttek a kis bozontos lovakon, és alázatosan kérték a szlovákokat, hogy fogadják be őket. Hát ez az akkori kornak a divatja volt, ezeket a nemzeti mítoszokat megalkotni és táplálni. Ezen réges-rég túl vagyunk. De azon, hogy mi mindent csináltunk együtt, hogy a nagy Magyarországon belül – mindig is megvolt a 9 tót vármegye és még után alatta még ugye 7, a 16-ig, ahol vegyes volt a lakosság. És ha arról beszélünk, ami itt a politikai közbeszédben mindkét oldalról elhangzik, hogy a magyarság békés újra egyesítése – hát ugye abban a bizonyos történeti Magyarországon a magyar anyanyelvűeknek a létszáma 1900 körül érte el az 50%-ot. És ezen belül mindig is ott voltak a szlovákok. Nem is volt más hazájuk Magyarországon kívül, máshogy, mint a románok és a többi nagy nemzetiségünk annak idején. El kell ismerni, hogy mindig is vegyesen éltünk, mikor tört át a nyelvhatár, mikor ékelődött egymásba, hogyan dőlt el, hogy valaki melyik identitást választja felvidéki ember, szlovák akar lenni, mint Juraj Košút vagy magyar, mint Kossuth Lajos. Ezeket tudni kell. És akkor utána azt mondom, hogy akkor most az unión belül is úgy éljünk, hogy létrejön egy nagyon nagy tér, amilyen volt mondjuk az Osztrák-Magyar Monarchia, még jóval nagyobb, és ezen belül vannak olyan régiók, amelyek színmagyarok, olyanok, amelyek vegyesek és olyanok, amelyek nem – együttműködni kell. És ön mondta a regionális együttműködést, mondjuk, ha nézem a konkrét hasznát ennek a Gašparovič találkozásnak. Annak mindkét részről való hangsúlyozása, ami át fog menni a kormányzati szintre is, ez a határvonal Magyarország és Szlovákia között, ez most egy holt vidék, deprivált az ottani magyarság életszínvonala, egészségi állapota, munkával való ellátottsága messze rosszabb a szlovák átlagnál. Ezt kell revitalizálni, föléleszteni. Hogyan? Közös projektek, Ipoly-hidak, és így tovább. Ennek van azért praktikus hozadéka.

– *Nyilván ez a racionalitás mentén kell, hogy működjön. Az államfők tudnak abban hatni a politikára, hiszen ők is szívesen érvelnek érzelmi töltetű mondatokkal, mind a két oldalon előfordul ez, hogy próbáljanak*

pragmatikusabban gondolkodni, és az ilyen együttműködéseket szorgalmazni? Mind a két félnek nyilvánvaló, hogy előnyös lenne, a helybéliekről nem is beszélve.

– Én az érzelmi érvelést fontosnak tartom. Az előbbi mondat mindenféleképpen ki volt, például gyerekkori élményekkel egészítve. Szerintem ezt nagyon fontos megemlékezni, hogy én szeretem mondjuk a Csallóközt, és szerethetem nyugodtan akár Besztercebányát vagy a szépségi városokat, mért ne szerethetném? Ez nem nacionalizmus és nem akarom visszafoglalni, szó sincs róla, ezt tessék megérteni.

– *Világos, de a politika szintje nyilvánvalóan...*

– A politika szintjén leszögeztem azt, hogy a magyar álláspont szerint személyi autonómia, kulturális autonómia mindenképpen megillet, hogy Magyarország a kulturális nemzetfogalom alapján él. Egész végig azt mondtam, hogy a szlovák nemzet Magyarországon élő részei ezek a pilisi szlovák falvak például. A szlovák nemzetéről beszéltem. Ez olyan szóhasználat, aminek át kell mennie. És racionális szinten ott szóvolt arról, hogy észak-déli vasútfejlesztés, szó volt a hidakról, közös vállalatokról és így tovább. Ennek nagyon sok szintje van.

– *Románia 2007. január 1-jétől az unió tagja. És Szlovákia már az. Ön 2005. augusztus 20-án a többi között arról beszélt, hogy a jog is fejlődik, és a jog fejlődése adhat olyan megoldási módokat, amelyek segíthetik azon határon túl magyar élők sorsát, akik nem lesznek tagjai az Európai Uniónak. Eltelt másfél év. Lát-e a jogfejlődésben olyan segítséget, amely reményt adhat például az Ukrajnában vagy Szerbiában élő magyaroknak? Ez fontos kérdés.*

– Igen. A többiekénél szögezzük le, hogy a kettős állampolgárság gyakorlatilag értelmét veszti, ha uniós tagok lesznek. Ugyanakkor érzelmileg én megértem ezt. A magyar igazolvány pont ezt a célt szolgálta, hogy minden magyart elérjen, nemcsak az egymással tárgyaló és konferenciázó eliteket, hanem bárkit. Mondjuk Szerbia felé hosszabb távon az uniós perspektívát biztos nyitva fogjuk tartani, de addig is, főleg ha a schengeni függöny leereszkedik, amit nagyon remélek más szempontból, hogy belekerülünk, akkor itt egy speciális érdekünk van, hogy az átjárást könnyűvé tegyük. Ma pont az EU-s nagykövetekkel nagyon nyomatékosan érveltem a vízumkedvezmények mellett. Ez alapvetően fontos. Ukrajnával szintén el lehet érni bizonyos könnyítéseket mindig, ők azok a két ország, ahol különösen ügyelnünk kell, hogy az unió ne rekessze magán kívül őket. A kettős állampolgárság itt most nem merült föl. Én a kintieket is kérdeztem, általában lekerült a napirendről a kinti pártoknál, a nagy és mozgó pártoknál is.

– *És nem lenne érdemes felülvizsgálni ilyen értelemben a kedvezménytörvényt? Hogy bővíteni a Vajdaságban illetve a Kárpátalján élő magyaroknak nyújtotta lehetőséget, ha már Szlovákia és Románia uniós tag?*

– A kedvezménytörvény, úgy néz ki, lassanként befullad. Ugye még megy néhány támogatás, de valószínű, a kormányzati elképzelés az, hogy új struktúrát építenek föl, amibe én nem tudok beleszólni. Én annyit tudok szorgalmazni, hogy nem lehet őket elhanyagolni. Ami viszont történik nemzetközi szinten, és erre céloztam az augusztus 20-i beszédben is, hogy például annak az elismerése, az anyaországnak, ugye nem csak lehetősége van adni a határon kívüli nemzetrészeknek, hanem kötelessége is segíteni őket, még akkor is, ha nincs megegyezés a két ország között. Ez akkor indult éppen a Velencei Bizottságban, hogy ez nemzetközi elismerést kapjon. És ez megy tovább, ezt hivatkozzák, új kifejezések születtek, új technológia, tehát ezek olyan dolgok, hogy lassan beérnek.

– *Fontos kérdés még: Szlovákia már uniós tag, Románia az lesz. Sokan fogalmazzák meg azt az aggodalmukat, hogy azzal, hogy egy közösséghez tartozunk, lehet, hogy elsikkadnak majd az ilyen típusú viták, vagy ezeknek megoldása, mondván, már nincs egy olyanfajta kényszerítő tényező, ha valaki nem veszi komolyan a kisebbségi ügyek kezelését a saját hazájában, akkor nem biztos, hogy megnyílik előtte az uniós tagság. Ennek az aggodalomnak van alapja Ön szerint?*

– Szintén többretű probléma. Az biztos, hogy van egy csomó uniós ország, amelyet idegesít a kisebbségi kérdés fölvetése, ezek olyanok, akik annak idején központosítottak, a saját idegen nemzetiségüket szinte beolvasztották, mondjuk Franciaország teljesen államnemzet koncepcióban gondolkodik. Mások viszont tudják, hogy van kisebbségük. Az uniónak is a régi része meg van áldva kisebbségi problémákkal, az írektől kezdve a baszkokig, és tudjuk a flamand-vallon ellentétet, ami ugye rendkívül súlyos. Most őket ugye minden ilyen közép-európai, kelet-európai, általuk át nem látott és nem ismert probléma idegessé teszi, vagy az jut eszükbe, itt vérfürdő lesz.

– *Lehet, hogy ez komplikáltabb azért a mi régióinkban...*

– Azt kell csinálni, hogy egyrészt lobbizni kell, hogy egyáltalán az unión belül a kisebbségi kérdések azok kellő súlyt kapjanak. Azért most van egy nyelvi sokszínűségi biztos, van az unión kívül kisebbségi keretegyezmény. Az uniónak akceptálni kell az egyéb európai dokumentumokat is, emberjogi egyezményt és így tovább, de az unión belül lehet nagyon is lobbizni ilyen ügyben. Csak nem azon a nyelven, hogy micsoda igazságtalanság érte a nemes magyar nemzetet, hanem azon a nyelven, hogy itt vannak a dokumentumok, ilyen és ilyen jogsérelmek vannak, ilyen és ilyen jogokat kell európai normák szerint biztosítani, és akkor azt megértik. Ez tulajdonképpen hozzáállás kérdése. Nem gátolja, az unió hatalmas pénzeket ad a kisebbségek fejlesztésére. Burgenland ebből hatalmasakat pénzel, hogy kisebbségi iskolákat tart fenn. Könyörögnek az osztrákok, hogy ne szűnjön meg a magyar iskola, mert akkor a falusi iskola, úgy ahogy van, megszűnik. És a frízek Németországban. Az a partvidék a frízektől meg tudott élni sokáig.

Köszöntő a határon túli magyar püspökökkel kezdeményezett találkozón

Budapest, 2006. december 18.

Excellenciás, Főtisztelendő és Főtiszteletű Püspök Urak!

Köszöntöm Önöket a Sándor-palotában, és köszönöm hogy mindannyian elfogadták meghívásomat!

Mai találkozásonk alkalmat ad arra, hogy a magyar nemzet határon túl élő részét érintő fontos kérdésekről párbeszédet folytassunk. Már beiktatásom alkalmával hangsúlyoztam, hogy az országhatárokon kívül élő magyarság sorsának alakulását elnöki mandátumom egyik súlypontjának tekintem.

Ezért kezdeményeztem a határon túli magyarságot a 21. század elején leginkább érintő kérdésekkel foglalkozó konferencia-sorozatot. Mint bizonyára tudják a tisztelt Püspök Urak – 2006. november 30-án immár második alkalommal tartottuk meg a konferenciát a Sándor-palotában. Míg a május 4-ei, első alkalommal az állapotfelmérésre, a jelenlegi helyzet számbavételére koncentráltunk, ezúttal a határon túl élő tömb- és szóránymagyarság, valamint a kisebbségi nemzeti identitás témájában hangzottak el előadások.

Az előadók között itt voltak az Önök munkatársai is, gyakorló egyházi személyek. Meggyőződésem ugyanis – és ezt megerősítették az előadások is –, hogy az egyházaknak nagy kihívásokkal kell szembe nézniük mind a tömbben, mind a szórányban élők körében. Különösen a szórányban élők között fordul elő gyakran, hogy az igehirdetés és az evangélium az utolsó kapocs a magyar nyelvhez. Sok ismerettel lettem gazdagabb ezeken a konferenciákon, amelyet fel kívánok használni a határon túli magyarok ügyében végzett elnöki tevékenységem során.

A határainkon kívül élő magyarok identitástudata és értékei megőrzése érdekében végzett áldozatos munkájukat a Magyar Köztársaság nevében ezúton is megköszönöm.

Ugyanakkor az adventi időszak végén, áldott és békés karácsonyi ünnepet kívánok valamennyi határainkon kívül élő magyarnak. Kérem a tisztelt Püspök Urakat, hogy őszinte jókívánságaimat valamennyi határainkon túl ünneplő közösségnek továbbítsák!

